

4-1-2021

DIRECTIONS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF SMALL BUSINESS AND PRIVATE ENTREPRENEURSHIP

Sabokhat Abdulkhalilova
Tashkent Institute of Finance

Follow this and additional works at: <https://uzjournals.edu.uz/interfinance>

Recommended Citation

Abdulkhalilova, Sabokhat (2021) "DIRECTIONS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF SMALL BUSINESS AND PRIVATE ENTREPRENEURSHIP;" *International Finance and Accounting*: Vol. 2021 : Iss. 2 , Article 34. Available at: <https://uzjournals.edu.uz/interfinance/vol2021/iss2/34>

This Article is brought to you for free and open access by 2030 Uzbekistan Research Online. It has been accepted for inclusion in International Finance and Accounting by an authorized editor of 2030 Uzbekistan Research Online. For more information, please contact sh.erkinov@edu.uz.

Сабохат Абдулхалилова
Тошкент молия институти

КИЧИК БИЗНЕС ВА ХУСУСИЙ ТАДБИРКОРЛИК ФАОЛИЯТИНИ ИННОВАЦИОН РИВОЖЛАНИШ ЙЎНАЛИШЛАРИ

Аннотация. Мақолада мамлакатимиз иқтисодиётида кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик фаолиятини ривожлантиришнинг инновацион шарт-шароитлари ва омиллари билан боғлиқ жараёнлар тадқиқ этилган. Тадбиркорлик фаолиятини инновацион ривожлантиришнинг мавжуд муаммолар ўрганилган. Тадбиркорлик фаолиятини инновацион ривожлантиришга доир тизимли ислохотлар самара-дорлиги баҳоланган. Мавжуд имконият ва шарт-шароитлар таъсирида мамлакатимизда тадбиркорлик фаолиятини инновацион ривожланиш йўналиш-ларини шакллантиришга доир илмий таклиф ва амалий тавсиялар шакллантирилган.

Калит сўзлар: ишлаб чиқариш омиллари, инновацион тадбиркорлик, инновацион фаолият, инновацион ривожланиш, тадбиркорлик фаолияти, инновацион маҳсулот, интенсив иқтисодий ўсиш.

Sabokhat Abdulkhalilova
Tashkent Financial Institute

DIRECTIONS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF SMALL BUSINESS AND PRIVATE ENTREPRENEURSHIP

Abstract. The article examines the processes associated with the innovative conditions and factors of development of small business and private entrepreneurship in the economy of our country. The existing problems of innovative development of entrepreneurial activity are studied. The effectiveness of systemic reforms for the innovative development of entrepreneurship was assessed. Under the influence of existing opportunities and conditions, scientific proposals and practical recommendations for the formation of innovative directions of business development in our country have been formed.

Key words: factors of production, innovative entrepreneurship, innovative activity, innovative development, entrepreneurial activity, innovative product, intensive economic growth.

КИРИШ

Мамлакат иқтисодиётида ишлаб чиқариш омилларидан мақсадли фойдаланиш йўналишларини шакллантириш ва бу борада амалга оширилаётган ислохотлар самарадорлиги ошириш жараёни инновацияларга бевосита боғлиқ. Инновациялар таъсирида ишлаб чиқариш жараёнида инсон омилининг роли борган сари чекланиш характериға эға бўлиб, моддий ресурслардан фойдаланиш самарадорлигининг ортиши ҳисобига интенсив иқтисодий ўсишга эришиш имкониятлари юзага келади. Аксарият ҳолларда инновацион фаолият маҳсулот, иш ва хизматлар соҳасидаги янгиликларга асосланади. Инновациялар, сифат жиҳатидан янги бозорларни шакллантиришга, ижтимоий эҳтиёжларни самрали қондиришга ҳисса

қўшишга имкон берадиган тадбиркорлик фаолиятини шакллантиришга асос яратади. Ўз навбатида инновациялар тадбиркорлик фаолияти самарадорлигини таъминлашга ва унинг тузилмавий таркибини такомиллаштиришга олиб келади.

Ўзбекистон иқтисодиётида амалга оширилаётган тизимли ислохотлар замирида тадбиркорлик фаолиятини ривожлантиришга доир чора-тадбирлар муҳим аҳамиятга эга. Мазкур ислохотлар таъсирида бугунги кунда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг ўрни; ялпи ички маҳсулотнинг ўсиши, аҳоли бандлиги таъминлаш билан бирга, иқтисодиётнинг тармоқ ва соҳаларида чуқур таркибий ўзгаришларни амалга ошириш жараёнларидаги фаол иштироки орқали намоён бўлмоқда. Истиқболда тадбиркорлик фаолиятини такомиллаштиришга доир ислохотларни амалга ошириш зарурияти тўғрисида Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мирзиёев 2020 йил 29 декабрдаги Олий Мажлисга Мурожаатномасида қуйидагича тўхталиб ўтган эди: “...пандемия даврида иқтисодиётнинг барқарор ишлаши учун тадбиркорлар давлат билан теппа-тенг ҳисса қўшдилар. Шунинг учун барчамиз тадбиркорларга елкадош бўлиб, уларни доимо қўллаб-қувватлашимиз шарт[2].”

Юқоридаги ҳолатлар кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик фаолиятини ривожлантиришда анъанавий жараёнлар билан бирга инновацион ривожланиш жараёнларига ҳам эътибор қаратиш мақсадга мувофиқлиги кўрсатади. Бу борада иқтисодиётимиз олдида турган муаммоли жараёнлар Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 5 майдаги “Фаол тадбиркорлик ва инновацион фаолиятни ривожлантириш учун шарт-шароитларни яратиш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ-3697-сонли қарорида атрофлича акс этган бўлиб, мамлакатимизда инновацион тадбиркорликни оммалаштириш ишларини самарали ташкил этиш жараёни тизимлаштирилган. Инновацион маҳсулот ва хизматларни ишлаб чиқишга ва илгари суришга жалб қилишда техник ва психологик тўсиқларларнинг мавжудлиги эътироф этилган бўлиб, бу бора мавжуд муаммоларни бартараф этиш жараёнига устуворлик берилади[1].

Мазкур қарорга мувофиқ фаол тадбиркорликни ривожлантириш, маҳаллий ва хорижий инновацион ишланмаларни иқтисодиётнинг реал секторига илгари суриш учун қулай ҳуқуқий ва ташкилий шарт-шароитларни яратиш лозим. Шу сабабли тадбиркорлик фаолиятининг инновацион ривожланиш жараёнларига тўла устуворлик бериш талаб этилади.

Юқоридагилардан келиб чиққан ҳолда тадбиркорлик фаолиятини инновацион ривожлантиришнинг ташкилий элементлари мувофиқлиги таъминлаш, инновацион ривожлантиришнинг жорий ва истиқболли таъсир кўрсатиш механизмлари самарадорлигини оширишга заруриятнинг юзага келиши мазкур йўналишда тадқиқот жараёнларини амалга ошириш жараёнини долзарб аҳамиятга эга эканлигидан далолат беради.

АДАБИЁТЛАР ШАРҲИ

Тадбиркорлик фаолиятини ривожлантириш шарт-шароитлари ва омилларини тадқиқ этишга йўналтирилган қатор илмий изланишларда инновацион фаолиятга устуворлик бериш билан боғлиқ илмий хулосалар муҳим аҳамиятга эга. Айниқса, мазкур жараённинг назарий-услубий жиҳатдан тадқиқ этишда С.Жосе ва Д.Маурисио илмий изланишлари муҳим ўрин эгаллайди. Тадқиқот натижалари давомида тадбиркорлик фаолиятини ривожлантиришда технологияларга устуворлик бериш талаб этилади. Тадбиркорлик фаолиятида технологик жараённи мувофиқлаштиришнинг молиявий механизми самарадор-лигини оширишда стартаплар тизимидан фойдаланиш таклиф этилади[3]. А.Оостхуизен, Ж.Ван Вуурен, М.Ботҳа тадқиқотларида кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик фаолиятини инновацион ривожланиш бошқарув тизимининг ўрни муҳим характер касб этади[4]. А.Г.Кирьяков, В.А.Максимов тадқиқотларида замонавий илм-фан ютуқлари инновацион тадбиркорлик кичик бизнесни ривожлантиришнинг янги усули сифатида муҳокама қилинади[5]. Т.Н. Кошелева илмий изланишларида бизнес соҳасида инновацион жараёнларнинг ўрни иқтисодий жиҳатдан баҳоланади. Макроиқтисодий даражада инновацион муҳитни шакллантиришда кичик инновацион корхоналар инновацияларни ташкил этиш ва инновацион жараёнлар самарадорлигини оширишнинг муҳим омили сифатида эътироф этилади[6]. Э.А.Гасанов ўзининг илмий тадқиқот изланишларида инновацион тадбиркорликни шакллантиришнинг концептуал жиҳатларига алоҳида эътибор қаратган бўлиб, тадбиркорликни ривожлантиришнинг ахборот оқими ва инновацион асослари ўртасида интеграл алоқадорликнинг мавжуд эканлиги асослаб берилади[7].

Мамлакатимиз иқтисодчи олимларидан А.Абдуллаев, Қ.Муфтайдинов, Х.Айбешовлар кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик фаолиятини инновацион ривожланишининг бошқарув тамойилларига эътибор қаратадилар. Бошқарув тамойилларида асосий устуворлик инновацион жараёнларга асосланган маҳсулотлар ассортиментни, ишлаб чиқаришни такомиллаштиришнинг стратегик имкониятлари ва маҳсулот ишлаб чиқаришни кенгайтириш режасига боғлиқлиги қайд этилади[8]. Ш.Д.Эргашходжаева тадқиқотларида тадбиркорлик фаолиятида инновацион маркетингнинг ўзига хос хусусиятлари, асосий ривожланиш босқичлари, шакллари, турлари ҳамда уни корхоналар фаолиятига тадбиқ этиш йўллари ва усуллари асосий эътибор қаратади[9]. Қ.Б.Шарипов ўзининг илмий тадқиқотларида кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг тармоқ жиҳатидан ихтисослашув жараёнларининг самарадорлигини ошириш инновацион ғоялар ва технологияларни амалиётга жорий этиш имкониятларини кенгайтиришни талаб этишини таъкидлайди[10]. М.П.Эшов ўзининг илмий тадқиқот жараёнларида кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантиришнинг иқтисодий механизми ва рағбатлантириш йўллари инновацион ривожланишнинг асосий омили сифатида ўрганади[11]. Т.Т.Жўраев, Р.А.Каландаров тадқиқотларида кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик фаолиятини инновацион ривожлан-

тиришнинг келажакдаги моделларини шакллантиришни стратегик жараёнларига устуворлик берилади[12]. Ш.Ш.Болтаев, А.А.Рахматов ўзларининг илмий тадқиқотларида тадбиркорликни инновацион ривожлантиришнинг объектив зарурияти, тадбиркорликни инновацион ривожлантиришда қулай бизнес муҳити, маркетинг ва клсатерларнинг ўрни ва аҳамиятини ёритиб беради[13]. О.А.Арипов кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик фаолиятини инновацион ривожланишини ҳудудий миқёсдан келиб чиққан ҳолда яхшилашга йўналтирилган чора-тадбирларни қўллаш заруриятини қайд этади[14].

Юқоридаги илмий тадқиқот изланишларининг асосий хусусияти кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик фаолиятини инновацион ривожлантиришнинг мавжуд имкониятларидан самарали фойдаланиш жараёнларини ўзида акс этади. Тадқиқотларда тадбиркорлик фаолиятини ривожлантириш жараёни бозор омиллари билан боғлиқлиги қайд этилган. Натижавий жараён сифатида тадбиркорлик фаолиятини инновацион ривожлантиришнинг бозор фаолияти тадқиқ этилмаган.

ТАДҚИҚОТ МЕТОДОЛОГИЯСИ

Тадқиқот жараёнида тадбиркорлик фаолиятини инновацион ривожланиш йўналишларини шакллантириш жараёни мантиқий фикрлаш, илмий мушоҳада, тизимли ёндашув методларидан фойдаланилган ҳолда тадқиқ этилган. Индукция ва дедукция, статистик ҳамда қиёсий таҳлил методларидан фойдаланилиб тадбиркорлик фаолиятини инновацион ривожланиш шарт-шароитлари ва имкониятлари асослаб берилган.

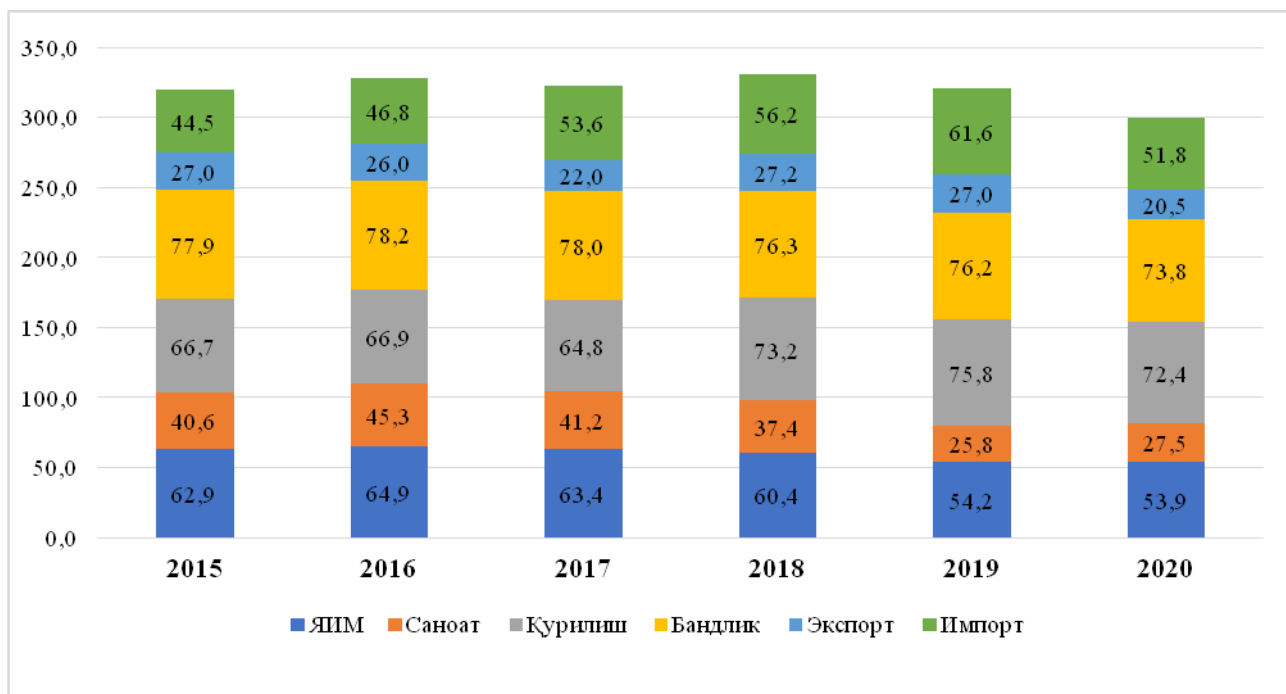
ТАҲЛИЛ ВА НАТИЖАЛАР

Ўзбекистон Республикаси иқтисодиётининг глобаллашуви ва бозор муносабатларини такомиллаштиришнинг амалдаги босқичи, миллий иқтисодиёт рақобатбардошлигини ошириш ва инновацион ривожланиш омилларидан самарали фойдаланиш тизимини оптималлаштириш орқали аҳоли турмуш фаровонлигини юксалтириш жараёнларида ўз аксини топади. Бу борада кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик фаолиятининг ўрни юксак аҳамият касб этиб, янги товар ва хизмат турларини яратиш, ишлаб чиқаришда инновацион лойиҳалар ва илм-фанни талаб қиладиган ишланмаларни шакллантириш, бозор сегментациясини истеъмолчи талабларига мувофиқлаштириш орқали сегмент диверсификациясини таъминлаш жараёнларида намоён бўлади.

Мамлакатимизда иқтисодий ислохотлар самарадорлигининг ортиши бевосита ишлаб чиқариш субъектларининг бозор фаолиятини мувофиқлаштириш жараёнларига устуворлик беришни талаб этади. Ўз навбатида тадбиркорлик фаолиятида инновацион ва инвестицион омилларнинг юқори концентрацияси истеъмолчи талабларини қондиришнинг потенциал имконият-лари ва шарт-шароитларини мувофиқлаштириш орқали бозор фаолиятини кенгайтириш жараёнини юзага келтиради. Кичик бизнес ва

хусусий тадбиркор-ликнинг потенциал имкониятлари ва унинг мавжуд шарт-шароитлардан максимал фойдаланиш имкониятларини ҳисобга олган ҳолда республика иқтисодиётида ушбу фаолият йўналишига алоҳида устуворлик берилмоқда. Хусусан бу борада давлат томонидан устуворлик берилаётган пул-кредит ва бюджет солиқ сиёсатидаги имтиёзлар билан бирга, инвесторлар ва инновацион маҳсулот (иш, хизмат)лар истеъмолчиларини қидириб топиш ишларини, жумладан, инновацион инфратузилма субъектлари ўртасида кооперацияни ривожлантириш орқали ташкил этиш тизимига устуворлик берилишини алоҳида қайд этиш мақсадга мувофиқ[1].

Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик фаолиятини ривожлантириш жараёнларига берилаётган юқори даражадаги эътибор, мазкур фаолият турининг иқтисодий фаолият соҳаларидаги улушини ортиб боришига ижобий таъсир кўрсатмоқда. Хусусан, 2015-2020 йилларда кичик бизнес ва хусусий тадбиркор-ликнинг таҳлил натижаларига мувофиқ, ЯИМнинг ўртача 60 фоизи ушбу фаолият тури ҳиссасига тўғри келади. Шунингдек, 2015-2017 йилларда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг саноат соҳасидаги улушини ўртача 42 фоиз, 2018-2020 йилларда эса ушбу кўрсаткичнинг ўртача миқдори 30 фоизни қайд этган (1-расм). Ушбу ҳолатни 2018-2020 йилларда мамлакатимиз иқтисодиётининг саноат соҳасига йўналтирилган хорижий инвестицияларни йирик саноат тармоқлари фаолиятини ўзлаштиришдаги ўрни орқали изоҳлаш мумкин.

1-расм. 2015-2020 йилларда Ўзбекистон Республикаси иқтисодиётида кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг улуши (фоизда)[15]

Қурилиш соҳасини ривожлантиришда кичик бизнеснинг ўрнини ҳар томонлама ижобий баҳолаш мумкин. Айниқса, 2015-2020 йилларда аҳоли турар жой мажмуаларини кенг миқёсида қуриб фойдаланишга топширилишида соҳа фаолиятининг иштироки етакчи аҳамият касб этади. 2015-2020 йилларда қурилиш соҳасида тадбиркорлик фаолиятини улуши қарийб 64 фоизни ташкил этган. Сўнги йилларда тадбиркорлик фаолиятини аҳоли бандлигини таъминлаш-даги иштирокини ижобий баҳолаш барча асослар етарли. 2015-2020 йилларда иқтисодиёт тармоқларида банд аҳолининг қарийб 70 фоизини мазкур фаолият соҳасига тўғри келаётганлиги фикримизни асос яратади.

Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик фаолиятини мамлакатимиз ташқи иқтисодий фаолиятидаги иштироки ҳам муҳим аҳамиятга эга. Агарда, рақамларга эътибор қаратилinsa 2020 йил натижаларига мувофиқ экспорт ҳажмининг 20,5 фоизи, импортнинг 51,8 фоизи айнан ушбу фаолият соҳасига тўғри келмоқда.

Мамлакатимизда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик фаолиятини бу каби қатор ривожланиш кўрсаткичлари соҳа фаолиятини мамлакат иқтисодиёти учун зарур аҳамият касб этишидан далолат беради. Аммо, соҳани ривожлантиришнинг потенциал имкониятларидан тегишли тартибда фойда-ланиш имкониятининг мавжуд эмаслиги, бу борадаги тизимли ислоҳотларни амалга ошириш жараёнида инновацион ғоялар, ишланмалар ва технология-ларни қўллаб-қувватлаш мақсадида инновацион менежментни ривожлантириш, янги ва талаб юқори бўлган маҳсулот (иш, хизмат)ларни ишлаб чиқиш бўйича инновацион лойиҳалар-стартапларни, жумладан, хорижда қўлланиладиган илғор услуб ва технологиялардан фойдаланган ҳолда ишлаб чиқиш, ишлаб чиқарилган инновацион маҳсулот (иш, хизмат)лар бозорларини шакллантириш билан боғлиқ инновацион ривожланиш йўналишларини шакллантиришни талаб этади. Фикримизча, соҳа фаолиятини инновацион ривожланиш йўналишларини шакллантириш жараёнини қуйидаги кўринишда асослаш мумкин (2-расм).

2-расм. Тадбиркорлик фаолиятини инновацион ривожланиши

* Тадқиқотларга асосланган ҳолда муаллиф томонидан шакллантирилган.

Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик фаолиятини инновацион ривожланишни ифодаловчи мазкур жараён, янги маҳсулотлар ва хизматлар учун ғояларни излаш, энг истиқболли ғояларни олдиндан танлаш; инвесторларни излаш; янги маҳсулот ёки хизматларнинг бозор имкониятларини кенгайтириш учун хизмат қилади. Мақсадли бозор талабларини қондиришнинг потенциал имкониятлари ва янги технологик имкониятлар ўртасидаги интеграцион алоқадорлик инновацион ишланмаларни муваффақиятли тижоратлаштиришга барча босқичларини самарали ташкил этиш имкониятларини яратиш беради.

ХУЛОСА ВА ТАКЛИФЛАР

Мамлакатимиз иқтисодиётида тобора ривожланиб бораётган бозор муносабатларидан келиб чиқиб, эркин рақобат муносабатларини ўрганиш ўзида бир қатор долзарб масалаларни акс эттиради. Хусусан, мамлакатимизда тадбиркорлик фаолиятига кенг имкониятлар, шароитлар, имтиёз ва афзалликлар берилаётгани, хўжалик юритувчи субъектлар сонининг кўпаяётгани, бунда эркин рақобат муносабатларининг ривожланиши ҳамда иқтисодиётнинг хизмат кўрсатиш йўналишига бўлаётган талабнинг ошиб бориши билан асосланади. Иқтисодий тараққиётнинг устувор йўналиши бўлиб фақат ишлаб чиқариш омиллари ва инвестициялар асосида иқтисодий ривожлантириш эмас, балки улар билан бирга кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик фаолиятини инновацион ривожланиш йўналишларини шакллантириш асосида келажакда инновацион иқтисодиёт моделига ўтиш лозимдир. Бу моделнинг асосий мақсади миллий иқтисодиётнинг барқарор рақобатбардошлигини самарали технологиялар қўллаш ва инновациялар воситасида ошириш, инвестициялар ва инновацияларнинг ички ва ташқи бозорларини ривожлантириш ва уларга эркин чиқишни таъминлаш йўли билан импорт маҳсулот ўрнини эгаллаш ва экспортга йўналтирилган инвестицион муҳитда инновацион ривожланиш иқтисодиёти тизимида ўтиш ҳисобланади.

Фикримизча, мамлакатимизда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик фаолиятини инновацион ривожланиш йўналишлари шакллантиришда қуйидаги чора-тадбирларни амалга ошириш мақсадга мувофиқ:

- кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик фаолиятида инновацияларни тижоратлаштиришга йўналтирилган инвестициялар оқимини шакллантириш;
- тадбиркорлик субъектларининг инновацияларга максимал даражада таъсирчанлигини таъминлайдиган шароитларни (солиқ режими, божхона сиёсати, шу жумладан қулай инвестиция муҳитини яратишга қаратилган чора-тадбирларни) яратиш;
- тадбиркорлик фаолиятининг инновацион циклидаги мавжуд камчиликларни бартараф этишга йўналтирилган амалий ва фундаментал тадқиқотлар толиб бориш;
- илғор технологияларни тижоратлаштириш соҳасидаги мавжуд вазиятни тубдан ўзгартириш заруриятини шакллантиришга таъсир

кўрсатувчи инновацион инфратузилмалар фаолиятини шакллантириш ва бошқалар.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 5 майдаги “Фаол тадбиркорлик ва инновацион фаолиятни ривожлантириш учун шарт-шароитларни яратиш бўйича кўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ-3697-сонли Қарори

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning 2020 yil 29 dekabrda Oliy Majlisga Murojaatnomasi. <https://review.uz/oz/post/poslanie-prezidenta-uzbekistana-shavkata-mirziyoyeva-oliy-majlisu>

3. José Santisteban and David Mauricio. Critical success factors for technology-based startups. The Authors(s) 2020. Published by Inderscience Publishers Ltd. This is an Open Access Article distributed under the CC BY license. (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

4. Adele Oosthuizen, Jurie Van Vuuren, Melodi Botha. Compliance or management: The benefits that small business owners gain from frequently sourcing accounting services. The Southern African Journal of Entrepreneurship and Small Business Management. Vol 12, No 1 DOI: <https://doi.org/10.4102/sajesbm.v12i1.330>

5. Кирьяков А.Г., Максимов В.А. Основы инновационного предпринимательства. – М.: Феникс, 2002. – С. 160.

6. Кошелева Т.Н. Стратегическое развитие инновационных венчурных предприятий. СПб.: ГУАП, 2009. 236 с.

7. Гасанов Э.А. Инновационный вектор развития информационной экономики // Инновации. 2014. № 5. С. 10–14

8. Абдуллаев А, Муфтайдинов К, Айбешов Х. Кичик бизнесни бошқариш. Дарслик. –Т., «Молия» нашриёти, 2003 йил. 192 б .

9. Эргашходжаева Ш.Д. Инновацион маркетинг. Дарслик.–Т.: ТДИУ, Иқтисодиёт, 2014. –178 бет.

10. Шарипов Қ.Б. Кичик тадбиркорлик фаолиятида тармоқ бўйича ихтисослашув жараёнларини такомиллаштириш. Иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) илмий даражасини олиш учун тақдим этилган диссертация автореферати. –Т.: “АКАДЕМИЯ НОШИРЛИК МАРКАЗИ” нашриёти, 2020. 61 б

11. Эшов М.П. Ўзбекистонда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг ривожланиши: омиллар, натижалар ва истикболлари. Монография.Т, 2017. 80 б.

12. Жўраев Т.Т, Каландаров Р.А. Кичик бизнес ва тадбиркорликни ривожлантириш орқали иқтисодиётнинг реал секторини инновацион таракқиётини таъминлаш. Илмий-оммабоп рисола.- Т., 2019 йил., 52 б

13. Болтаев Ш.Ш, Рахматов А.А. Тадбиркорликни инновацион ривожлан-тиришининг айрим жиҳатлари. “Халқаро молия ва ҳисоб” илмий электрон журнали. № 5, октябрь, 2019 йил

14. Арипов О.А. Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантириш ҳамда ишбилармонлик муҳитини яратиш. “Иқтисодиёт ва инновацион технологиялар” илмий электрон журнали. № 2, март-апрель, 2019 йил

15. www.stat.uz- Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси расмий ахборот сайти маълумотлари.